

Kakskeelsusest kolmkümmend aastat hiljem

Vestlus Mati Hindiga

Augustis 2017 täitus professor Mati Hindil 80 eluaastat. Samas kuus sai kolmkümmend aastat sellest, kui ajakirjas Vikerkaar ilmus tema murranguline artikkel „Vaateid kakskeelsusele roosade prillideta”. Nõukogude Liidus oli mittevene rahvaste kakskeelsus üks keskseid poliitilisi eesmärke. Vene keelest räägiti kui teisest emakeelest. Ühes ulatusliku sisserände ja rahvaste segamisega tekitas see põhjendatud ohutunde kõigi Nõukogude impeeriumi rahvaste seas, sest kakskeelsust nähti vaheastmena üleminekul vene keelele. Venestamise ja venestumise ühine mure oli ilmselt põhjuseks, miks artikkel tõlgiti kiiresti paljudesse keeltesse ja levis glasnosti tingimustes lausa kulutulena. Võib arvata, et sellel kakskeelsuse artiklil oli nõukogude liiduvabariikides teatavas mõttes katalüüsiv toime rahvaliidumiste tekkimisel. Kakskeelsuse temaatika on aktuaalne ka tänapäeval, kuid fookuses on nüüd eesti keele oskus Eesti vene vähemuse hulgas. Millise pilguga vaatad sa nüüd, kolmkümmend aastat hiljem oma artiklile ja selles esitatud seisukohtadele?

Muidugi kirjutasin ma selle artikli venestusohu vastu. Kõik, kellel vähegi mõistust peas, saavad aru, et kakskeelsus oli ettekääne venestamisele. Aga ega ma päris tendentslikult ka ei kirjutanud – otsisin maailma keeleteadusest sellist kirjandust, mis aitaks põhjendada, et massiline kakskeelsus, kui seda survega läbi viiakse, võib olla indiviidi arengule hoopis piduriks. Sellist kirjandust oli päris palju. Muidugi võinuks olla kirik keset küla, et olnuks argumente ka teiselt poolt. Aga no seda teist

poolt oli nõukogude kakskeelestamise kirjanduses nii palju, et see oli puhtakujuline propaganda.

Küll hakkasin ise huvi tundma segaperekondade vastu ja nende käest küsima, et kuidas on. Ja päris lihtsad inimesed, ütleme taksojuhid, kes olid sellega kokku puutunud, kellele keegi oli minu artikli kätte näidanud, ütlesid, et see on jumala õige, et lapsele tuleb anda keele rollid kätte piiridega: emaga räägid üht keelt, isaga räägid teist keelt, mitte et venelasest isa püüab lapsega viletsas eesti keeles rääkida ja eestlasest ema vastupidi viletsas vene keeles. Kui sa ei ole keeleliselt eriti andekas, siis võib tekkida selline segapuder, et sa ei saagi keelt selgeks, et tekib see, mida nad Valgevenes nimetavad trasjankaks, milles sõnavara on suuresti vene keelest, aga häälduses ja grammatikas on ka valgevene keelt. Selle tõttu nad ongi Valgevenes läinud üle vene keelele, et vähemalt üks keel oleks selge. Mida lähedasemad keeled, seda kergemini nad segamini lähevad. Nii ei kuule valgevene keelt kusagil, küll aga näeb seda loosungitel ja ka kooliraamatuid on valgevene keeles võimalik osta. Sama, ma arvan, on ka Ida-Ukrainas.

Ma olen jäänud selle juurde, sest on teada, et keele õppimise kuldaeg on ikkagi vanuses poolteist aastat kuni kaheksa või üheksa aastat. Seetõttu oleks hea, kui esimestel õrnadel aastatel üks keel saaks selgeks. Või kui on sundus suhelda lapsega kahes keeles, siis oleks selge, et vanaemaga selles keeles, vanaisaga selles keeles, emaga selles keeles, lasteaiatädiga selles keeles, et lapsel oleks selgus, et ta teaks oma rolli.

Tänapäeva Eestis on kakskeelsus taas eesmärgiks. Aga selleks, et survestada venelaste üleminekut eesti keelele, oleks vaja ettevalmistatud kaadrit, õpetajaid ja kasvatajaid, kes saavad eesmärkidest samamoodi aru. Ühesõnaga, kui vene kool tahab üle minna eesti keelele või sunnitakse või pannakse teda üle minema eesti keelele, siis peab ka näiteks füüsikaõpetaja oskama mõlemat keelt hästi ja teadma ka seda, kuidas oma ainet teises keeles õpetada. Aga niisugust ettevalmistatud õpetajaskonda pole. Öeldakse vene keeles õpetanud õpetajale, et nüüd hakka õpetama eesti keeles. See on riigi tegemata töö, sellest oleks tulnud alustada. Vene taustaga õpetajaharidusega inimesi on nii vähe, et neid ei jätku õpetajateks. Nende jaoks on juba paremad nišid. Ja kui mõni selline lähebki vene kooli, siis ta „integreeritakse” hoopis vene kooli kultuuri.

Selle jaoks oleks pidanud olema riiklik programm juba sellest ajast, kui elu läks vabamaks, kui selgus, et sundvenestamist enam ei tule ja

tunnustatakse eesti keele oskuse vajadust. See tuli haridusminister Elsa Gretškinaga 1980ndate teisel poolel. Ferdinand Eiseni ajal oli see muidugi ka, aga Eisen tegutses vaikides, ilma deklareerimata. Gretškinal oli nii tugev parteiline seljatagune, et tema võis deklareerida asju, mis võisid karmidele kommunistidele isegi ketserlikud tunduda.

- **Kuid mida siis praeguses olukorras teha vene kooliga, kuidas seda probleemi lahendada?**

Surve on väga halb vahend. Ma käisin hiljuti Lasnamäel, küsisin vene noormehelt teed. Tema vastu: „*A porusski možno*”. Tal on hoiak, mitte et ta aru ei saaks. Survega seda hoiakut ei muuda. See protsess on võibolla hea, et vene kool läheb üle eesti keelele, aga peab arvestama seda, millised on koolide kaadrivõimalused – kui õpetaja ikka hakkab puu-eesti keeles õpetama, siis midagi head sellest ei tule.

- **Aga kui luua eesti kooli juurde vene osakond?**

Selliseid ju on Ida-Virumaal. Eesti ja vene kool on ühinenud. Kui ei lähe kohe kakkuseks ja üldiselt ei lähe ju enam (vähemalt pole uudiskünnist ületanud), siis see oleks hea mõte. See oleks nagu töökollektiiv, kus on eestlased ja venelased segamini ja seal tekib omavaheline suhtlemine nii ehk naa. Selle mõtte vastu mul ei ole midagi – et on kakskeelne kool ühise direktsiooniga ja ühise juhtimisega.

- **Aga vene noored eesti koolis? Kui on näiteks 20% vene noori eesti koolis, kas see oleks lahendus?**

See on üks võimalus, aga suurte ohtudega. Ma tegelen eesti lauseõpetuse sihitisega praegu, kirjutan artiklit Katre Õimu mälestuskogumikku. Eesti keele sihitise muutumine on üsna üldine ja nüüd juba on inimesi, kes sellest julgevad rääkida. Birute Klaas-Langi juubeliväljaandes „Keele kõrgendikud” (Tartu ülikool 2017) on mitu artiklit, kus on otse öeldud, et venelased tajuvad sihitise käändena osastavat ja seda on igalt poolt näha, kuidas see tuleb peale. Meie põlvkonnale, ja võibolla ka sinu omale on täiesti vastuvõetamatu, kui perfektiivsust väljendatakse osastavaga, näiteks *seda raudteed tuleb valmis ehitada*. Aga sellist kasutust tuleb ette ka juba vanemate inimeste keeles – mul on tuttavaid mu oma põlvkonnast, kes osa- ja täissihitisel enam vahet ei tee.

See on nagu Ilse Lehiste tõdemus, et pagulaste vanem põlvkond teeb selget vahet täis- ja osasihitisel, keskmine põlvkond teab seda vahet ja enamasti kasutab õigesti, aga noorem põlvkond enam seda vahet ei tee ja kasutab osasihitist kõigis kontekstides. Mul on siin Käbi Laretei raamat, mille on veel kaks toimetajat läbi vaadanud, ja selles on palju selliseid juhte. Lehiste ütleb, et sama juhtub ka soomlastega, ka nende puhul kolmanda põlvkonna välissoomlased seda vahet enam ei tee. Ja soome keeles on asi natuke selgem kui eesti keeles, sest soome keeles puudub vormihomoniüümia (*pesa : pesa : pesa*), kõik käänded on erinevad ja kergem on aru saada, millise käändega on tegu.

Paar päeva tagasi lõpetasin Eberhard Winkleri ja Karl Pajusalu hiiglasliku salatsiliivi materjalikogumiku läbilugemise. Olin lubanud kirjutada raamatu tutvustuse, aga nüüd ma kirjutan korraliku teoreetilise artikli sellest, kuidas kontaktimuutused toimuvad – tugeva välise keelelise surve all ja olukorras, kus enamikus käändtüüpides nominatiiv, genitiiv ja partitiiv on homoniüümsed (ja salatsiliivi keeles on peale *ne-* ja *s-*sõnade ning pronoomenite kõik tüübid sellised), mistõttu täis- ning osasihitise erinevust ei saagi väljendada (ainus võimalus, et paned mõne asesõna ette, kus need käänded on näha). Sellises olukorras läks salatsiliivi keel täielikult üle läti keele verbiprefiksrite kasutamisele, millega väljendatakse perfektiiivsust või resultatiivsust, nagu ka vene ja saksa keeles.

See oht on praegu teistsugusel kujul ka eesti keeles täiesti olemas. Birute Klaas-Langi juubelikogumikus on artikleid, kus öeldakse otse, et venelased, kes on õppinud eesti keele hästi ära, kasutavad objekti käändena ülivaldavalt partitiivi. Ja ongi kogu lugu. Mul on neid näiteid nüüd tippkirjanikelt ja tipptõlkijatelt, ütleme Mihkel Mutist Michel Houellebecqi tõlgeteni. Võibolla on tõlgete puhul ka toimetaja käsi mängus. Aga võibolla nüüd kumuleerub see efekt: tagasi tulevad kolmanda põlve väliseestlased, kellel ei ole osa- ja täissihitise vahet, nagu Lehiste märgib. Ma märkan seda isegi nende kõnes, kes ei ole kolmanda põlve väliseestlased, vaid siinsed eestikeelsed kodueestlased. Ja nüüd tulevad lisaks peale venelased, kes ei õpi seda nüanssi, kellel ei teki seda instinkti. Siis on oht, et üks läänemeresoome keelte identsuse tunnuseid, tüpoloogiline eripära, et aspekti väljendatakse noomeniga, mitte verbiga, hakkab hägustuma. Ja kui järjest rohkem ja rohkem tuleb juurde neid venelasi, kes hakkavad niimoodi

rääkima, siis me ei saa seda protsessi muuta. Aga me peame teadma, et see on hind, mida me maksame lõimumise eest.

- **Kuidas peaksime sellesse muutumisse suhtuma, kas me peaksime olema kurvad?**

Kui sa oled teadlane, siis sa registreerid ja ennustad, et nii läheb, ja seletad, mis on sinu arvates põhjused, miks nii läheb. Ja kui selle tulemuseks on ühiskonna rahu ja mingi julgeoleku suurenemine, siis tuleb mõelda, kas ma olen valmis seda hinda maksma. Mina, kurvastades, olen. See on küll kurb, aga ega sellele kätt ette panna nagunii ei saa. Siis parem teha see ümberstruktureerumine, teha see selles mõttes kergemaks, et saadakse aru, miks see nii on, ja et nüüd võib nii ka. Nii palju asju on vabaks antud. Vabaks antakse morfoloogilisi norme, ja kus siis tekib kisa. Kuigi see tegelikult ei muuda keele süsteemis sama hästi kui mitte midagi. Aga kui muutub selline tüpoloogiline joon nagu aspekti väljendamine noomeni vormi abil, siis seda ei panda üldse tähele. Sellest loobutakse või kantakse selle väljendamine üle adverbidele, või nagu liivi keeles on juhtunud, meile päris arusaamatu lugu – verbi prefiksitele. Aga selline on kord lõimumise hind. Tuleb aru saada, et kui sa selle vastu võitled, siis võitled ka integratsiooni vastu.

- **Kui palju aspekti väljendamise muutus võiks mõjutada eestlaste isikupärast maailmatunnetust?**

See sõltub sellest, mis on su keelefilosoofia. Kui sa oled Sapir-Whorfi hüpoteesi tuline pooldaja, mille kohaselt keele struktuur määratleb viisi, kuidas inimene maailma mõistab, siis on aspekti väljendamise muutus nagu maailmapildi reetmine või selle asendamine võõra maailmapildiga. Kui sa ei ole selle hüpoteesi tuline pooldaja, siis sa tunnustad, et keeletüpoloogia muutub niikuinii. Tuhande aasta jooksul muutub see vältimatult. On ju ka selline hüpotees, et muutused teevad ringkäiku: aglutinatiivsest keelest flektiivseks keeleks, nagu see eesti keeles suurel määral on juhtunud, ja liivi keeles veel palju rohkem; seejärel isoleerivaks keeleks, ja siis hakatakse neid isoleerivaid tükke jälle kokku panema. Aga see kõik võtab tuhandeid-tuhandeid aastaid.

Mis minu jaoks on võibolla kõige suurem probleem, on see, et praegu toimuvad kõik muutused kiiresti – ka see aspekti väljendamise muutumine

toimub sellise kiirusega, et sellega ei jõuta kohaneda. Ei jõuta läbi mõelda, mis me teeme siis nüüd eesti klassikalise kirjandusega. Kas see tuleks ümber tõlkida uuenenud keelde või hakatakse Lutsu ja Tammsaaret lugema, et vaata kui veidralt nad kasutavad siin sihitist.

Aga enne seda oli ju kuni Eduard Ahrensini aeg, kus baltisakslased, kes oskasid eesti keelt, kirjutasid kõik osasihitises või siis kasutati osa- ja täissihitist juhuslikult. Piibel algab 1870ndate aastateni ja kõigis varasemates trükkides sõnadega *Algmises löi Jumal taevast ja maad*. Alles Eduard Ahrensist algas osa- ja täissihitise eristamine. Ahrens andis omaette raamatuna välja eestikeelse piibli vigade loendi. Aga kuidas Ahrensit vastu võeti? Keegi ei tahtnud sellest midagi teada, sest kõik teadsid, et *alguses löi Jumal taevast ja maad*. Ja siis ütleb Ahrens, et *alguses löi Jumal taeva ja maa*.

Ahrensist on nüüd juba möödunud ühe saja kuuekümmend aastat ja kogu aeg on lihvitud neid Ahrensi avastatud reegleid – kuigi häbiväärt ütelda, et paljutki on tehtud Ahrensile viitamata, kuigi tänapäeva teadlased on jõudnud samasuguste liigitusteni, mis olid Ahrensil. Kui see baltisaksapärase väljenduse nüüd tagasi tuleb, siis see toimub kõik väga kiiresti – ühe või kahe põlvkonna kestel. Ei anta aega sellega kohaneda ega mõelda, et mis me siis teeme selle varasema kirjandusega.

Võtame kasvõi laulupeo laulud. Näiteks me laulame: ... *kel südant andnud ma...* või *Ema kombel kinni kata lapse tuksvat rinda sa*. Kuni ärkamisaja lõpuni oli see kõik veel eesti keeles sees. Ja nüüd on siis sada aastat harjutatud teistmoodi ja saadud sellega peaaegu ühele poole. Mati Erelt on kirjutanud mitu tähelepanuväärset käsitlust sihitisest – ta järjest lihvib seda. Aga nüüd lihvib ta seda juba umbes niimoodi, nagu mehaanik lihvib laeva masinaruumi vasktorusid sel ajal, kui laev ise juba upub. Mida sa siin enam ...

- **Kui nende kiirete muutuste peale mõelda, siis kas sa viimase aja sotsiolingvistiliste teooriatega oled kursis, mille kohaselt keeli polegi olemas, on vaid mingid keelelise väljenduse jupid, mida inimesed on õppinud eri keeltest ja erineva tasemega, ja mida nad kombineerivad vabalt kokku, keelte piire tähele panemata?**

Väga fragmentaarselt. Mul on ikka hoiak ka. Ma ei usu sellesse. Sellele ma ei ole oma aega raisanud. Pole viitsinud lugeda ka, et hakkaks ümber lükkama. Aga tõesti, ma ei usu sellesse.

- **Aga kui mõelda, kust sellised teooriad tulevad. Võibolla need teoreetikud tõsimeeli üritavad selgust saada selles suures rahvaste segunemises, mis suurlinnades praegu on – ja suurlinnade andmete põhjal nad seda arendavadki –, et inimesed ei suuda ühtki keelt ära õppida ja püüavad head nägu teha, et nüüd nii ongi. Mis sa arvad, kui kindlad need keele piirid on, kui segunemine käib sellise hooga?**

Sotsiolingvistika algas ühe väikese eraldatud saare keelekasutuse uurimisega, kus sellist segadust olla ei saanud. Segaduse põhjus on tänapäevane rahvasteränne ja segunemine. Kas seda on võimalik üle kanda keelesse? ... Või keeli hakata tõlgendama selle kaudu? ... Noh, ma suhtun sellesse väga skeptiliselt. Ma ei usu sellesse. Peale selle: siiani on ikkagi kõigis keeltes, mis on täisväärtuslikuna käibes, loodud suur kirjavara, mis omalt poolt aitab tsementeerida ja kindlustada keele identiteeti. Sest minu jaoks on üks põhiküsimus identiteet. Kui me võtame osaks selle vaate, et keel pannakse kokku sellistest fragmentidest, mida sa ühest või teisest, nii öelda „keelest” tead, siis on sama asi identiteediga – sa paned siis selle kokku parasjagu nii, nagu olukord nõuab, paned käepärastest fragmentidest kokku, mis sulle meelde tulevad ... Mina olen seevastu isiksuse usku – see ei ole siis enam isiksus, kui ta pidevalt oma komponente saab asendada ja vahetada. Ma olen vana kooli mees selles suhtes.

- **Kui nüüd rääkida ideoloogilistest suundumustest, siis on ju täiesti suur suund olemas, mis väidab, et ei olegi mingeid identiteete, isegi sugusid pole kaks, vaid üle paarikümne erineva soolise enesemääratluse. Kuidas sa sellesse suhtud?**

Väga halvasti. Eesmärgiks on sugudest lahtisaamine, rahvustest lahtisaamine, keeltest lahtisaamine. Minu jaoks tähendab see ikkagi isiksustest lahtisaamist. Ja isiksustest lahtisaamise motivatsioon on võimalikult kergesti manipuleeritava, ajupestava massi tootmine. See on mulle täiesti vastuvõetamatu.

Maikuus olin kolm päeva Kalevi Kulli kutsel Tartu ülikooli doktorantide koolis, et saaksin kohtuda oma ammuse sõbra, Lausanne'i ülikooli professori Patrick Sériot'ga, kellega me 1990ndate alguses palju kokku puutusime. Me mõlema vaade on see, et mälu on ülitähtis. Mälu defineerib isiksust. Kui mälu kaotatakse, siis on võimalik ühiskonnaga manipuleerida ja siis on võimalik inimesega manipuleerida. Meie ühine seisukoht on, et

humanismil on siis väga kesised šansid, kui kõike on pidevalt võimalik ümber tõlgendada, maha salata, eriti osa ajaloost maha salata. Kui inimesel on see teadmine, et midagi ei säili niikuinii – midagi välja ei tule niikuinii, siis on tal palju suurem vabadus teha sigadusi. Aga kui ta teab, et mälu säilib, et kõik võib välja tulla, siis on ikka mingisugune pidur peal.

Mõte on see, et kui mälu defineerib isiksust ja kui siis ajalugu järelt ära võtta nii isiksusel kui ka ühiskonnal, siis mida õhemaks sa selle võtad, seda kergem on sul neid komponente või fragmente juurde istutada, ajupesumasinavärk töötab seda efektiivsemalt. Mina kahtlustan, et niisuguste sotsiolingvistiliste teooriate eesmärk on tekitada võimalikult kergesti manipuleeritav inimene, kes ise usub, et nii ongi. Need, kes ei allu sellele manipulatsioonile, on igas olukorras dissidendid. Vene ajal olid nad dissidendid ja praegu ka dissidendid. Kui lugeda peavooluajalehtede kolumne, siis nende sisu on, et peaasi on kange venevastastus. Minu suur pettumus on, et iseseisvumise järel ei ole suudetud eesti identisust muu millegagi täita kui järjekindla venevastastuse rõhutamisega. Nagu muud komponenti eesti identiteedis ei olekski. Ma ei ole nõus sellega. Minu identiteedis on peale kommunismi-, NKVD- ja KGB-vastastuse ka palju muud ning need vastastused üksi ei defineeri mind.

Sellepärast ma olengi loonud oma isikliku arhiivraamatukogu – 15 000 köidet, et säilitada tervikut. Sest on ülemaailmne tendents, et infot valitakse ainult ühed või teised asjad. Ma mõtlesin, et annan rahvusarhiivi oma poliitilise tegevuse materjalid. Noh, seal valitaks vaid osa ja siis salastataks seegi 75 aastaks. Sellest poleks mingit tolku. Parem ma loon siin oma Saaremaa kodus sellised tingimused, et inimesed saaksid siin töötada autentse materjaliga.

- **Kolmkümmend aastat tagasi tundus eesti keele ja rahva olukord üsna keeruline. Praegu on eesti keel ja rahvas ilmselgelt palju paremas olukorras kui toona. Milline on su ennustus eesti keele ja rahva kohta 30 aasta pärast?**

Kahjuks näen mina Eesti ja eesti keele tulevikku vägagi ohustatuna, ja oht ei tulene üksnes meie naabrusest, vaid suurel määral meist enestest. Mitu ohtlikku tendentsi on võrsunud meie oma Eesti ühiskonnast. Eesti valitsejad ei saa ja vist ei tahagi aru saada, et Eesti riigi olemasolu põhjus ja põhjendus on eesti keel ja eestikeelne kultuur; selle 2017. aasta sees olen

osalenud mitmel mastaapsel eesti kultuurisündmusel, millele valitsejad (ministrid jne) pole kasvõi silmakirjakski reageerinud, vaid on kõrges kaares sündmusest mööda vaadanud: viitan 2. aprillil Pärnus toimunud 1988. aasta loomeliitude pleenumi mälestuspleenumile ja 10. augustil Kuusalus eesti ortograafia looja Eduard Ahrensi mälestuspäevale. Mõlemad sündmused olid suurejoonelised, osavõturohked, esinemised kõrgel tasemel, aga keda näha ega kuulda polnud, need olid valitsejad. Ja ka meedia ei tundnud huvi. Justkui oleks Eestit vaja üksnes selleks, et ministrid saaksid olla ministrid ja valimiste eel rääkida, kuidas nad armastavad eesti keelt ja kultuuri.

Teine ohtlik tendents on noorte skeptiline suhtumine Eesti tulevikku ja omaenda tulevikku Eestis, millega võib kaasneda eestikeelse kultuuri allahindamine ja valmisolek Eestist lahkuda. Kolmas ohtlik tendents on ingliskeelse linnaruumi tekkimine juba isegi Kuressaares, mitte üksnes Tallinnas. Vikerraadio muusikaprogrammi põhjal võiks arvata, et Eesti on jälle okupeeritud maa, aga keeleinspeksioon ei märka midagi. Neljandaks liigitub ohutegurite hulka puhtkeeleline lodevus, mis järjest enam näib lihtsalt hoolimatusena. Keeletoimetajad võivad nautida oma positsiooni, kus nende sõna jääb ikka viimaseks, aga selline positsioon ka kohustab. Rahvusringhäälingu saatejuhtide keelekasutusel võib olla väga suur mõju, sest raadio saadab tänapäeva inimest igal pool. Saatejuhtide keelekasutust vist ei analüüsitagi enam, sealgi kehtib rahvasõna, et kui oled juba sellise ameti peal, küll siis tuleb iseenesest ka mõistust. Väga halb asi on üldhariduskooli õppekavas emakeele asetamine esimesest võõrkeelest (inglise keelest) madalamale. See ei ole eetiline, see on vabatahtlik koloniaalmentaliteedi omaksvõtt.

Lootus siiski sureb viimasena. Olen viimastel aastatel tegelnud meie lähima sugulasrahva liivlaste viimase põlvkonna lõpliku lahkumisega ajaloo areenilt. See on toimunud minu silme all, poolesaja aastaga. See tuli justkui ootamatult, aga see oli hoopis paratamatus. Ma ei taha, et vähegi ettenähtavas tulevikus juhtuks sama eestlastega. Ma loodan, et ajaloole allaandmisele tekib vastuseis, mis muutub rahvaliikumiseks. Olen oma tööelu elanud selle tahtmisega, et Eesti ja eesti keel kestaks. Praegu kaitseb eesti keelt ka eesti keeles ilmuva kirjanduse suur mass, selles mõttes elab eesti keel tõesti ennenähtamatut kuldaega. Aga kestmisele mõeldes kardan, et hoolitsetakse pigem eesti keele hoone fassaadi roosaks pintseldamise eest ja soovitakse mitte märgata pragusid, mis tekivad hoone vundamenti.